

B

BABALBELET

Un dels portals de la ciutat sarraïna de Mallorca: «Portam civitatis *Bebalbelet*», *Rept.* 63. «Porta que dicitur *Bap al Balet*» en doc. de 1230 (de l'arxiu del Regne de Mall., a Perpinyà), *InvLC*. Després, en forma més contreta o alterada: «Portam de *Belbelet*», dins Palma, *Rept.* 121; «Portam de *Marbeleth*», *Rept.* 124 (cf. Quadrado, 492, 511, 276). La contracció *Bāb-āl-* en *Bal-*, *Bel-*, *Be-* i semblants, es troba també amb referència a altres ciutats o places fortes de l'Espanya moresca. Pere d'A. Penya, en un article sobre l'assalt dels catalans el 31-XII-1229, escriu també «las puertas de *Marmelet* y de Portopí ---» (*BSAL* III, 220b); però a diferència d'aquesta, la de *B-* tenia categoria cabdal, segurament era la més important. Encara més tard: «Portam Scti. Anthonii de Padua aliter vocatam de *Marmalieto*» a. 1347 (*BABL* III, 319a).

És l'àr. *bāb al-būlād*, format amb *bāb* 'porta'; el sentit en àrab era (d'acord amb aquella categoria) 'el portal de la ciutat', car aquest és el significat de l'àrab «*beléd*: ciudad como quiera; ciudad: los edificios» *PAlc*, 170a19, 21, 25.¹

Sospito que el mateix nom també existí a la ciutat d'Eivissa, i que avui sobreviu en una forma alterada *Babaluet*, nom d'un indret prop de l'antic recinte amurallat; així en la rondalla del Berruguet (Villangómez, *La Miranda*, 36; J. Castelló, *Rond. Eiv.* 33, vora el Puig des Molins, amb una *cova des Bab-*). La forma eivissenca degué partir d'una alteració fonètica del complex consonàntic del nom àrab; així com en la forma mallorquina hi hagué *B(ab)albelet*, l'haploglogia aquí es produiria en el sector següent del nom *Babalb(al)et*; com que *lb* dóna *ub* en els parlars baleàrics, és de creure que hi hauria pron. *Babaub-*, i metàtesi, i acabant amb identificar-se, per etimologia popular, amb l'adj. popular balear *babaluet* 'beneït, babau'.²

Com mostro en *DECat*, s. v. *barbacana*, I, 635b28-35 (i n. 5 i 6), *Bab el-* es reduïa vulgarment a *Bal-* o *Bel-*: porta de *Balbelet* a Ci. de Mall., de *Belcouce* a 40

Coïmbra (< *bāb el-qays*) etc. Un altre seria el «*rahal Belhares*» te. Rugat, a. 1260 (Mtz. Fdo., *DocValACA*, 290), de *hariz* 'ben guardat' (*Hariz*, *GGAlg*, i *Belhāri-zī*, *ibid.* 36; *RMa* 86a, 287.2 f.).

Hi afegim els altres NLL formats amb l'àr. *bāb*. *Bebifalquell*, Barranc de ~ en els afores de St. Mateu Maestrat: citat repetidament entre les pdes. del Molló i del Coll de les Piques, i abans de Vila Gros, Font d'en Tosca i marrades de Xert, en el *Libre de Fundacions* c. 1360-70 (cf. *E.T.C.* I, 147). Probablement de l'àr. *al-bāb al-fauqiā* 'el portal de dalt, la porta superior': com que la *ī* rere *q* sona *ē* i els moriscos pronunciaven la *-a* com una *ē* oberta, els nostres pobladors oïen *-faukeye*, ultracatalanitzat en *-falquey*, *-falquell*.

Molts portals formats amb compostos de *bāb* en el *Rept.* de la ciutat de València; *Bebalbarrac* (p. 645), amb variant *bebvarach*, probablement *Bāb al-yarrāq* 'portal de l'escrivà'; *Bebalcantara* 'portal del pont'; *Bebalaix* (àrab °*Ājīš*), *Bebaçachar* < *-as-saqir* 'del falco' (veg. l'índex Chabàs del *Rept.*, s. v. *puertas*). És possible que en algun cas la imela de *ā* arribés en l'àrab de València ja al grau *i*, com en el de Granada, on és ben conegut *Bibarrambla* 'portal de l'arenal', car el *Rept.* registra *Bivalcadim*, nom d'una torre sobre el portal del castell d'Almenara (p. 371), format segurament amb àrab *qadīm* 'preferent, valent, anterior' (si no és que hi hagi *bi-* llatinitzant per *be*, o l'assimilació cat. tipus *istiu*, *esquitit* etc.).

¹ No és «puerta del campo» com entengué Quadrado (potser confonent amb *bal* 'camp', 'erm', que no hi té res a veure). — ² Els petits savis locals n'han cercat fantàstiques explicacions, com la que s'empassen els autors de l'*AlcM*, instituint un art. *babaluet* núm. 2, on involucren una llegenda d'un «bou meravellós» amb una fantàstica cita del *FEW*. J. Castelló, amb més il·lustres d'arabista, ho escriu a la francesa, com si fos un nom tunisenc o algerià «*Bab-el-Oued*»; però ni hi ha rius allà ni enlloc d'Eivissa, ni *wād* era el nom usual de 'riu' en l'àrab llevantí